

құқықтық аспектілері: проблемалар мен перспективалар» жобасын іске асыруға бағытталған гранттық қаржыландыру шеңберінде дайындалған.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1 Abfallwirtschaft in Deutschland 2023, Fakten, Daten, Grafiken
https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Pool/Broschueren/abfallwirtschaft_2023_bf.pdf

2 Der große Überblick zum Kunststoffrecycling
<https://www.plastverarbeiter.de/verarbeitungsverfahren/kunststoffrecycling/der-grosse-ueberblick-zum-kunststoffrecycling-519.html>

3 Kann sich Post-Consumer-Rezyklat mit Neuware messen?
<https://www.plastverarbeiter.de/verarbeitungsverfahren/kunststoffrecycling/kann-sich-post-consumer-rezyklat-mit-neuware-messen-505.html>

4 Kann sich Post-Consumer-Rezyklat mit Neuware messen?
<https://www.plastverarbeiter.de/verarbeitungsverfahren/kunststoffrecycling/kann-sich-post-consumer-rezyklat-mit-neuware-messen-505.html>

Мадуарова А. Ж.

*академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, «6В04205 – Кәсіпкерлік қызметті құқықтық реттеу» білім беру бағдарламасы бойынша 3 курс студенті
(Ғылыми жетекші: Асетова Гулнур Бакытовна, академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, азаматтық және еңбек құқығы кафедрасының аға оқытушысы, з.ғ.м.)*

ҚАЗАҚСТАН КӘСІПКЕРЛЕРІНІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ ЖӨНІНДЕГІ УӘКІЛ ҚЫЗМЕТІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазақстанның экономикасы жаһандық нарықтың ықпалында дамып келеді. Елдің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ету үшін шағын және орта кәсіпкерлік саласын қолдау мемлекеттің негізгі басымдықтарының бірі болып табылады. Шағын және орта кәсіпкерлік саласы халықты жұмыспен қамтудың маңызды көзі ғана емес, сондай-ақ елдің ішкі жалпы өнімінің айтарлықтай бөлігін құрайды.

Дегенмен, кәсіпкерлер күнделікті қызметінде көптеген қиындықтарға тап болады. Мысалы:

- Мемлекеттік органдардың шешімдерінің қарама-қайшылығы;
- Бюрократиялық кедергілер;
- Сыбайлас жемқорлық және басқа да заңсыз әрекеттер.

Осыған орай, кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау және оларды мемлекеттік қолдауға қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін арнайы институт – Кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау жөніндегі уәкілдік институты құрылды.

Кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау мәселесі тек Қазақстан үшін емес, әлем елдері үшін де өзекті болып табылады. Әсіресе, нарықтық экономикаға көшу жағдайында кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау экономикалық тұрақтылықты сақтау үшін маңызды рөл атқарады. Елімізде бұл бағытта уәкіл институтының құрылуы мемлекеттік басқарудың маңызды жетістіктерінің бірі болып саналады.

Уәкіл институты кәсіпкерлердің өз құқықтары мен заңды мүдделерін еркін жүзеге асыруына, мемлекеттік органдар тарапынан әділетті қатынасқа қол жеткізуіне кепілдік береді. Бұл мақалада уәкілдің негізгі міндеттері мен функциялары талданып, оның елдегі кәсіпкерлік қызметке ықпалы қарастырылады.

Сонымен қатар, Уәкіл институтының құрылуының тарихи және халықаралық аспектілерін қарастырған жөн. Мысалы, Еуропалық Одақ елдерінде кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау жүйелері бірнеше онжылдықтар бойы жұмыс істеп келеді. Ұлыбритания

мен Германияда омбудсмендердің құқық қорғау қызметтері мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі ретінде танылған [1;90]. Қазақстан осы үлгіні қабылдап, оны ұлттық ерекшеліктерге бейімдеді.

Уәкілдің құқықтық негіздері келесі заңнамалық актілерге сүйенеді:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы – жеке меншік және кәсіпкерлік еркіндігіне кепілдік береді[2].

2. Қазақстан Республикасының кәсіпкерлік кодексі – кәсіпкерлік қызметті реттейтін негізгі құқықтық құжат. Оның 16-бабы кәсіпкерлік қызметті ынталандыру және оны қорғау мен қолдауды қамтамасыз етуді айқындайды[3].

3. Қылмыстық кодекс және Әкімшілік құқықбұзушылық туралы кодекс – кәсіпкерлердің құқықтарын бұзғаны үшін жауапкершілік көзделген.

Сонымен қатар, уәкілдің жұмысы халықаралық тәжірибеге сәйкес құрылымдалған. Қазақстан көптеген елдердің кәсіпкерлік омбудсмен институттарын үлгі етіп алды, әсіресе, Еуропа елдерінің тәжірибесін қолдануда.

Қазақстандағы Уәкілдің құзыреті тек кәсіпкерлердің құқықтарын қорғаумен шектелмейді. Ол сонымен бірге кәсіпкерлік саладағы құқықтық сауаттылықты арттыру бойынша міндеттерді де жүзеге асырады. Бұл экономикалық белсенділікті арттыруға және құқықтық жанжалдардың алдын алуға көмектеседі.

Сонымен қатар, Уәкілдің қоғамдық бақылауды жүзеге асырудағы рөлі ерекше атап өтуге тұрарлық. Ол кәсіпкерлерге мемлекеттік бағдарламалардың тиімділігі мен ашықтығын бағалауға қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бизнес -қоғамдастықтың мемлекеттік саясатқа деген сенімін арттырады.

Әрекет етуші заңнамаға сәйкес, Қазақстан кәсіпкерлерінің құқықтарын қорғау жөніндегі уәкілдің қызметі:

- 1) заңдылыққа;
- 2) кәсіпкерлік субъектілерінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау басымдығына;
- 3) объективтілікке;
- 4) жариялылыққа негізделеді[3].

Кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау жөніндегі уәкілдің негізгі функцияларына келер болсақ, Уәкілдің негізгі міндеті – кәсіпкерлердің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету. Бұл мақсатқа жету үшін келесі функциялар жүзеге асырылады:

1. Шағымдарды қарау және мәселелерді шешу.

Кәсіпкерлер мемлекеттік органдардың шешімдеріне немесе әрекеттеріне қатысты шағымдарды уәкілге жібере алады. Мысалы, салық органдарының заңсыз тексерулері немесе лицензия беру барысында жасалған әкімшілік қателіктер. Уәкіл бұл мәселелерді қарастырып, оларды шешуге ықпал етеді.

2. Мемлекеттік органдармен өзара іс-қимыл.

Уәкіл кәсіпкерлердің мүдделерін қорғау үшін мемлекеттік органдарға ұсыныстар енгізеді. Ол әсіресе, заңнаманы жетілдіру, бизнес жүргізу рәсімдерін оңтайландыру және әкімшілік жүктемені азайту мәселелеріне назар аударады.

3. Бизнес-қоғамдастықпен жұмыс істеу.

Уәкіл кәсіпкерлерге құқықтық кеңес беріп, олардың құқықтық сауаттылығын арттыруға бағытталған тренингтер мен семинарлар ұйымдастырады.

4. Заңнамаға өзгерістер енгізу бойынша ұсыныстар енгізу.

Әкімшілік кедергілерді азайту мақсатында уәкіл заңнамалық бастамалар жасайды. Мысалы, салықтық жеңілдіктер енгізу немесе кәсіпкерлікке қатысты рұқсат беру рәсімдерін оңтайландыру ұсынылады.

Қосымша функциялар ретінде Уәкіл келесі міндеттерді орындайды:

- Шағын және орта бизнес субъектілері үшін оқыту және тренингтер ұйымдастыру;
- Жергілікті деңгейде кәсіпкерлердің мәселелерін анықтау және оларды шешу үшін ұсыныстар әзірлеу;
- Халықаралық тәжірибені зерделеу және оны Қазақстанның жағдайына бейімдеу.

Практикалық мысал ретінде, соңғы жылдары Уәкілдің тікелей араласуымен салық органдарының кәсіпкерлерге заңсыз салған айыппұлдары қайта қаралған және күшін жойған жағдайлар жиі кездеседі. Осындай нақты мысалдар кәсіпкерлердің өз құқықтарын қорғауға сенімін арттырады.

Тағы бір мысал – жергілікті әкімшіліктер тарапынан рұқсат құжаттарын беру процесінде орын алған бюрократиялық кедергілерді жою. Уәкілдің араласуымен бұл мәселелер шешіліп, бизнес жүргізу шарттары жақсартылды.

Кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау жөніндегі уәкіл – бизнесті қорғау мен қолдау саласында маңызды рөл атқарады. Оның рөлін бірнеше негізгі аспектілер арқылы қарастыруға болады:

1. Кәсіпкерлердің мүдделерін тікелей қорғау.

Мысалы, мемлекеттік органдар тарапынан заңсыз тексерулерге немесе санкцияларға тап болған кәсіпкерлер уәкілге жүгініп, құқықтарының қалпына келтірілуін қамтамасыз ете алады.

2. Бизнес ортасын жақсарту.

Уәкілдің ұсыныстары кәсіпкерлерге салықтық жүктемені азайту, рұқсат беру рәсімдерін жеңілдету және лицензиялау тәртібін оңтайландыруға ықпал етеді.

3. Кәсіпкерлер мен мемлекет арасындағы байланыс.

Уәкіл кәсіпкерлердің сұраныстары мен мәселелерін мемлекеттің назарына жеткізу арқылы тараптар арасында тиімді диалог орнатады.

Қазақстанда уәкіл институтының енгізілуі кәсіпкерлердің құқықтарын қорғауда оң нәтижелерге қол жеткізді.

Кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау жөніндегі уәкіл қызметінің нәтижелерін нақтырақ атап өтер болсақ:

- 100 мыңнан астам шағым қаралды, олардың басым бөлігі оң шешімін тапты.

- Мемлекеттік органдармен келіссөздер нәтижесінде 40-тан астам заңнамалық өзгерістер енгізілді.

- Салықтық және басқа әкімшілік жеңілдіктер арқылы кәсіпкерлердің шығындары қысқартылды[4].

Сонымен, даму басымдықтарына келесілерді жатқызуға болады:

1. Аймақтық деңгейдегі қызметті кеңейту.

Өңірлерде кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау үшін арнайы өкілдіктер ашу қажет. Бұл әсіресе ауылдық жерлердегі шағын және орта кәсіпкерлік субъектілері үшін маңызды.

2. Цифрлық технологияларды енгізу.

Кәсіпкерлердің шағымдарын қабылдайтын және олардың қаралу барысын бақылайтын арнайы онлайн платформаны құру қажеттілігі туындап отыр.

3. Халықаралық ынтымақтастықты дамыту.

Уәкіл шетелдік әріптестерімен тәжірибе алмасу арқылы Қазақстандағы кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау тетіктерін жақсартып алады.

Қазақстан кәсіпкерлерінің құқықтарын қорғау жөніндегі уәкіл – Қазақстанның кәсіпкерлік саласын дамытуда маңызды институт. Ол мемлекеттік органдар мен кәсіпкерлер арасындағы қатынастарды үйлестіруге, кәсіпкерлердің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға және елдегі кәсіпкерлік ортаны жақсартуға ықпал етеді. Оның қызметі арқылы кәсіпкерлер өздерінің құқықтарын қорғау мүмкіндігін алады, ал бұл өз кезегінде экономиканың барлық салаларындағы инвестициялық тартымдылықты арттыруға ықпал етеді.

Болашақта Уәкілдің құзыретін кеңейту және аймақтық өкілдіктерін күшейту қажет. Бұл кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау тиімділігін одан әрі арттыруға және бизнестің дамуына қолайлы жағдай жасауға мүмкіндік береді. Уәкіл институтының тиімді жұмысы Қазақстан экономикасының тұрақты дамуына, халықтың әл-ауқатын арттыруға және инвестициялық тартымдылықты жоғарылатуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. Самусик А. М. Особенности функционирования института уполномоченного по защите прав предпринимателей (бизнес-омбудсмена) в зарубежных странах //Евразийская адвокатура. – 2015. – №. 6 (19). – С. 88-93.
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған) (01.01.2023 ж. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) [Электрондық ресурс]. — Қолжетімділік тәртібі:<http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000>
3. Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік Кодексі 2015 жылғы 29 қазандағы № 375-V ҚРЗ (13.12.2024 ж. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) [Электрондық ресурс]. — Қолжетімділік тәртібі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000375>
4. ҚР Кәсіпкерлердің құқықтарын қорғау жөніндегі уәкілдің ресми есептері. [Электрондық ресурс]. — Қолжетімділік тәртібі: <https://ombudsmanbiz.kz/>

Meng Zhicen

Master Degree student, Shenyang Normal University, Shenyang, China

ILLEGAL IDENTIFICATION OF DATA CAPTURE BEHAVIOR UNDER ANTI-UNFAIR COMPETITION

Abstract. How to determine the illegality of data capture behavior and how to determine the amount of compensation is still a hot issue in academic circles, this paper mainly discusses how to determine the illegality of data capture behavior. How to protect enterprise data under the anti-non-competition law and discuss the boundary of capture behavior to make sure the action is illegal and cause unfair competition relations when illegal data grabbing occurred, and then can discuss further about the amount of compensation. As the age of big data approaches, the law needs to keep improving. This paper would discuss around this view which purpose is of better data protection and reduce, avoid improper behaviors in a way that avoids the loss, tampering and leakage of business data causing economic losses to enterprises and affecting the normal functioning of the market, so as to make an impact on the maintenance of the stability of our country's market economy.

Introduction. Nowadays, the ownership of commercial data is still not clear in our legal system. No consensus has been reached on issues such as the rights-based approach to commercial data, the types of rights to be included in the right to commercial data and the content of specific rights, so the frequent occurrence of data capture behaviour has led to the leakage of a large amount of corporate information, resulting in serious economic losses. In recent years, there have been many cases of data capture under the anti-unfair competition law with the age of technology. This behaviour can cause information to be lost, leaked, or tampered with, and can also result in substantial economic losses for the companies.

Therefore, we need more strategies to deal with the illegal data capture.

Methods and Materials

In the process of writing the article were used general scientific and special methods of knowledge of social and legal reality, such as literature research method and case study method.

Using literature research method through researching the articles on the ZhiWang Internet(an academic website in China) about data capture under anti-unfair competition which purpose is to know more about the opinions in the professional areas and try to propose the solution to change the protecting ways about data capture like laws, penalty clause.

Case study method is a way to compare relevant cases about data capture cases which have happened in recent years, to use this method help people to know the fact of data capture may cause economic losses and let people realize that protecting data loss is essential.